

**Lietuvių kalbos ir literatūros olimpiada
Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų
mokiniam**

2018 m.

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

Užduočių atlikimo laikas – 2 val.

.....
dalyvio kodas

Vertinimas:

I UŽDUOTIS

Užpildykite lentelę, prie nurodytų kūrinių įrašdami jų autorius, veiklos ir kūrybos laikotarpį (epochą), kūrinio žanrą ir kalbą.

Autorius	Laikotarpis	Kūrinys	Kūrinio žanras	Kūrinio kalba
1. Abraomas Kulvietis				
2. Servantesas				
3. Vergilijus				

Vertinimas

Vertinimas: Už kiekvieną (1, 2, 3) teisingą atsakymą – 2 taškai (po 0,5 taško už kiekvienos skilties atsakymą).

Suma:

II UŽDUOTIS

Atsakykite į klausimus

1. Šis kultūros veikėjas ir tautinio atgimimo žadintojas gimė XVII a. pabaigoje dabartinio Skuodo rajono teritorijoje ir buvo lietuvių istoriku, kalbininku, tautosakininku, vertėju, kuris artimai bendravo su Motiejumi Valančiumi, Mikalojumi Akelaičiu. Lietuvių kalbotyrai yra svarbi jo parengta lotynų kalbos gramatika, kurioje yra aptarti jo gimtosios šnektos morfologijos dalykai, vartoti lietuviški terminai. Jis yra nusipelnęs lietuvių leksikografijai: gyvendamas Varniuose rašė didįjį lenkų-lietuvių kalbų žodyną, kuris buvo išleistas Vilniuje tik XX a. pabaigoje. Iš šio kultūros veikėjo darbų paplito žodžiai *laikrodis*, *vaistininkas*, *vietovė*; jis sukūrė gramatikos terminus *būdvardis*, *laipsnis*. Kas buvo šis žmogus?

Vertinimas

2. Jis gimė XVI a., Vilniaus universitete dėstė teologiją. Jis buvo pirmasis jėzuitas tiek daug dėmesio skyęs lietuvių raštijai. Šis žmogus laikomas lietuvių raštijos pradininku, pirmuoju lietuvių leksikografu, kurio žodynai beveik iki XIX a. vidurio buvo vieni svarbiausių visoje Lietuvoje, o Didžiojoje Lietuvoje – vieninteliai spausdinti lietuvių leksikografijos paminklai. Jis pirmasis parengė originalių sutrumpintų pamokslų rinkinį, kuriame greta pateikti lietuviški ir (iš lietuviškų versti) lenkiški tekstai. Jis sukūrė žodžius *kokybė*, *kupranugaris*, *mąstytojas*, *rodyklė*, *spaustuvė*, *turgavietė*, *virtuvė*. Kas buvo šis žmogus?

3. Jis gimė XX a. pradžioje dabartinio Kretingos rajono teritorijoje, Lietuvoje ir užsienyje studijavo lituanistiką, baltistiką, slavistiką ir indoeuropeistiką, dėstė Vytauto Didžiojo, Vilniaus universitetuose, o emigravęs iš Lietuvos – Tiubingeno, Pensilvanijos universitetuose. Jo daktaro disertacija, 1929 m. apginta Leipcige (Vokietija), buvo apie žemaičių tarmes. Svarbiausi jo darbai yra iš lietuvių dialektologijos ir jis pirmasis paskelbė lietuvių kalbos tarmių žemėlapi, taip pat pirmasis Lietuvoje pradėjo eksperimentinės fonetikos darbus. Šis kalbininkas taip pat domėjosi tikrine lietuvių leksika, kalbos kultūra, terminologija, buvo vienas žurnalo *Gimtoji kalba* steigėjų ir redaktorių. Jis pasiūlė vartoti žodžius *rankinukas*, *staigmena*, *požiūris*. Kas buvo šis kalbininkas?

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą – 1 taškas.

Suma:

III UŽDUOTIS**Atsakykite į klausimus**

1. Nurodykite dvi indoeuropiečių kalbų šeimai nepriklausančias kalbas, kuriose yra daug skolinių iš baltų kalbų.

Vertinimas

2. Kokį lietuvių kalbos dvibalsį atitinka prūsų kalbos dvibalsis *ei*? Kokios dar mirusios vakarų baltų kalbos, kuri buvo vartota dabartinės Lietuvos pietinėje dalyje (taip pat ir šiaurės rytų Lenkijoje, vakarinėje Baltarusijos dalyje), dvibalsis *ei* atitinka tą patį lietuvių kalbos dvibalsį?

3. Kokie kirčiuoti lietuvių kalbos skiemenys turi priegaides? Kiek priegaidžių turi latvių kalbos žodžiai?

4. Kuo skiriasi kirčiuoto (esančio ne paskutiniame žodžio skiemenyje) žemaičių tarmės dvibalsio *ie* tarimas nuo jo tarimo aukštaičių tarmėje? Su koku kitu dvibalsiu aukštaičių ir žemaičių tarmėse elgiamasi panašiai?

5. Kurios aukštaičių patarmės tekstuose galima rasti vartojamus siekinius? Ar siekinys dabar yra nuolat vartojamas bendrinėje lietuvių kalboje?

6. Lentelėje įrašykite, kaip atskirų Lietuvos tarmių atstovai taria dvigarsį *em* žodyje *samtis*.

Bendrinė kalba	kretingiškiei	raseiniškiai	šiauliškiai	vilniškiai
am				

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

IV UŽDUOTIS**Perskaitykite tekstą ir atsakykite į klausimus**

Lietuvininkai dosnūs tik kunigui. Lietuvininkai didžiai gerbia dvasininkų luomą ir jo atstovus, jie su noru ir pilnai atiduoda savo sielų rūpintojams, kas jiems priklauso; lietuvininkų gyvenamose apylinkėse visai nebūna bylų tarp kunigo ir parapijos, kurių nereta vokiečių gyvenamose apskrityse. Čia kunigai paprastai yra kunigų sūnūs ir vedę kunigų dukteris; daugelis jų nėra toliau keliauę, kaip iki universiteto, ir toliau buvę, kaip Karaliaučiuje; neretai kleboniją valdo per tris ar keturias kartas toji pati šeima. Šiai aplinkybei, šalia izoliacijos nuo miestų, reikia dėkoti už tai, kad ši tauta kone nuo reformacijos laikų beveik neprarado savo lietuviškumo ir papročių.

Otto Glagau, *Lietuvininkų buitis ir būdas*, ištrauka

1. Kokioms valstybėms šiuo metu priklauso buvusios Mažosios Lietuvos (Prūsų Lietuvos) teritorija ir paveldas?

Vertinimas

2. Kokią tikybą išpažino dauguma Mažosios Lietuvos gyventojų? Kada ši tikyba susiformavo?

3. Mažosios Lietuvos indėlis į lietuvių raštijos istoriją yra išskirtinis. Trumpai pakomentuokite, kodėl.

4. Kokia XX a. lietuvių rašytoja savo kūryboje daugiausiai dėmesio skyrė lietuvininkų charakterio ir gyvenimo būdo savitumui išryškinti?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

V UŽDUOTIS

Jau galima ir sukti, o čia reikia vėl paspausti signalą, paskui, įvažiaus į kiemą, sužviogti garsiau, iš visos sveikatos, nes ir telefonais, ir raštu gauta priekaištų, jog dažnai negalima signalų išgirsti, reikia suprasti, žmonių yra visokių – neprisigirdinčių irgi netrūksta. Sustojus ranka automatiškai spaudžia mygtuką, automobilio užpakaly subrazda, subilda, ir visokios šiukšlės, visokie slapčiausi žmonių daiktai lenda į mašinos vidurius; smarkiai geležinių letenų suspausti, jie praranda formą. Dabar jau taip pat automatiškai galima pasiimti laikraštį, kol subėgs iš tų narvų žmonės, įmanoma ir pasiskaityti, čia jau numatytas būtinas laukimo laikas, tad Tadeušas skaito anuose kiemuose pradėtą straipsnį apie gyvenimą ir literatūrą.

Juozas Aputis, *Išlaukimo momentas*, ištrauka

Atsakykite į klausimus

1. Tekste raskite įvardžius ir juos suklasifikuokite. Paaškindite, kokią funkciją atlieka įvardžiai tekste?

Vertinimas

2. Tekste vartojamas žodis *būtinąs* (žr. ...*numatytąs būtinąs laukimo laikas*...), lietuvių kalboje yra tapęs būdvardžiu. Parašykite, kokia kalbos dalis subūdvardėjo, ir pateikite nesubūdvardėjusių tos kalbos dalies žodžių, kurie turėtų tą pačią priesagą kaip ir *būtinąs*.

3. Pakomentuokite, kodėl sakinio viduryje (žr. ...*į mašinos vidurius; smarkiai geležinių*...) yra kabliataškis. Kuris skyrybos ženklas sakinyje yra svaresnis – kabliataškis ar kablelis?

4. Kuo panašūs ir kuo skiriasi sakinio dalių aspektu išskirti žodžių junginiai *įvažiaus į kiemą* ir *iš visos sveikatos* (žr. ...*signalą, paskui, įvažiaus į kiemą, sužviogti garsiau, iš visos sveikatos, nes*...)?

Užduoties tęsinys kitame lape

Užduoties pradžia ankstesniame lape

Vertinimas

5. Teksto sudėtiniame sakinyje vartojamas jungtukinis sakinytis (žr. ...*tad Tadeušas skaito anuose kiemuose pradėtą straipsnį apie gyvenimą ir literatūrą*). Detalizuokite šio sakinio pobūdį ir paaiškinkite, kaip susiję šio tipo sakinių dėmenys.

6. Tekste vartojamame junginyje *automobilio užpakaly subrazda* (žr. *Sustojus ranka automatiškai spaudžia mygtuką, automobilio...*) raskite ilguosius skiemenis ir pakomentuokite, kas sudaro jų gramatinį centrą.

7. Tekste raskite tarptautinius žodžius, kurie yra bendriniai daiktavardžiai, ir sukirčiuokite tekste vartojamas jų formas.

8. Tekste raskite daiktavardį, kuris yra lietuvių kalbos darinys, ir žymi įrankį – nesudėtingą tam tikro prietaiso dalį. Parašykite šio darinio pamatą, priesagą ir pateikite dar du įrankių ar prietaisų pavadinimus, kurių pamatas būtų veiksmazodis, o pateikti žodžiai turėtų kitas priesagas nei tekste rastas žodis.

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VI UŽDUOTIS

Nurodykite lietuvių rašytojus, apibūdinamus pateiktose užduotyse.

1. Anot Nykos-Niliūno, šis poetas „pašalina nereikalingą meno kūriniai tikroviškumą“. Marijaus Šidlausko teigimu, tai „meno autonomijos riteris“, Sigitas Geda jį apibūdino kaip „metafizinį siurrealistą“.

Vertinimas

2. Anot A. Radzevičiaus, tai pirmoji lietuvių literatūros asmenybė, suderinusi tiek daug veiklos sričių. V. Mykolaitis-Putinas pagrindiniu jo kūrybos bruožu laikė sintetiškumą, o Vytauto Kubliaus teigimu jis buvo „realistinio stebėjimo ir romantinės vizijos sintetikas“. Vandos Zaborskaitės nuomone, jo kūryba jungė grožinius ir publicistinius elementus.

3. Anot Algio Kalėdos, tai „poetizuotos Lietuvos vizijos kūrėjas“, Juozapas Girdzijauskas nurodė, kad šio poeto kūryba ir teorinė mintis suformavo Vilniaus romantikų mokyklą, Vytautas Kubilius pastebėjo, kad jo kūryba sprendė Europos romantizmo padiktuotą uždavinį – apdainuoti savo tautos vaidmenį ir misiją pasaulio istorijoje.

Vertinimas: Už kiekvieną teisingą atsakymą – 1 taškas.

Suma:

VII UŽDUOTIS

Nemoku užbaigti. Man trūksta ramybės. Mano pasaulis dūžta. Esu detalistas, nemoku nupirkti urmu. Bet aš branginu skeveldras. Noriu aprašyti slydimą į prarają. Šiuo metu ieškau sprendimo.

Antanas Škėma, *Balta drobulė*, ištrauka.

1. Perskaitykite pateiktą ištrauką ir pabandykite užbaigti vokiečių kritiko Jocheno Schimmango sakinį, vietoj daugtaškio įrašydama vieną trūkstamą žodį: „Škėmos romane kalbama ne apie Lietuvą ar kančias, kurias ši šalis patyrė, o apie...“.

Vertinimas

2. Išvardintų vietovių sąrašė yra dvi, kuriose nevyksta Škėmos romano veiksmas: Kaunas, Roma, Vokietija, Sibiras, Palanga, Niujorkas. Nurodykite šias vietas.

3. Kokiu žymiu lietuvių literatūros kūriniu remiamasi šioje Škėmos romano citatoje: „Dumbluoja dienele, dumbluoja giedrioji. Kaukų, Žemėpačių, Laukasargių choras“. Nurodykite autorių ir kūrinį.

4. Kokios filosofinės srovės atstovu galima laikyti Škėmą?

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas), 2 (atsakymas teisingas)

Suma:

VIII UŽDUOTIS

Šie žodžiai yra tapę Lietuvos Respublikos piliečių vardais:

Alanta, Alvitas, Baltija, Deimena, Gilija, Merkys, Miniija, Nemunas, Neringa, Nida, Prieglius, Rusnė, Ūla, Venta, Vilnius.

Atsakykite į klausimus

1. Kas sieja jų pamatinio žodžio požiūriu visus pateiktus asmenvardžius? Į kokias grupes galima skirti šių vardų pamatinius žodžius (nurodykite grupes ir pateikite po pavyzdį iš pateiktų vardų)?

Vertinimas

2. Tarp pateiktų asmenvardžių raskite visus vardus, kurie kirčiuojami (arba gali būti kirčiuojami) 3b kirčiuote, ir juos pateikite sukirčiuotus. Paaiškinkite, kas kirčiavimo požiūriu sieja Jūsų rastus tikrinius daiktavardžius ir būdvardžius *svėtimas, uždara*?

3. Vincas Krėvė yra rašęs: *Iš ankstaūs ryto jau plaukia žmonių minios miestelin kaip nemunai.* Kuo skiriasi šiame sakinyje vartojamo žodžio *nemunai* vartosena nuo tikrinio žodžio *Nemunas* ir kodėl žodis *nemunai* yra rašomas mažąja raide?

Užduoties tęsinys kitame lape

Užduoties pradžia ankstesniame lape

4. Pavartoję tris pateiktus tikrinius žodžius sukurkite trumpą mokslinio stiliaus tekstą (sudarytą iš 6–10 sakinių).

Vertinimas

Vertinimas: 0 (atsakymas neteisingas), 1 (atsakymas iš dalies teisingas, bet netikslus arba nebaigtas),
2 (atsakymas teisingas)

Suma: